

İZMİR DEMOKRASİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN VE AİLE ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
TÜRK HALK EDEBİYATINDA KADIN DERSİ
2020-2021 AKADEMİK YILI
GÜZ DÖNEMİ FİNAL SINAVI

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ VE VİRGINIA WOOLF: KENDİNE AİT BİR ODA ESERİ

Muhammed Fethi Ünüvar

ÖZET

Feminist yazar Virginia Woolf, eserinde “Kadın ve Edebiyat Dünyasında Kurmaca” konusunu ele almakla birlikte erkek yazarlara nazaran kadın yazarların neden geri planda kaldığını eleştirel bir bakış açısıyla irdelemektedir. Eser, kurmaca veya kurmaca olmayan, kurgusal bir eser olup eril düşüncenin kadınlar üzerinde uyguladıkları baskıları ve eşitsizliği dışavurumcu bir dille anlatmaktadır. Kadının konumunun edebiyattaki tarihsel gelişimini, bu gelişimi ileriye taşıyan çabaları ve aynı zamanda geriye taşınmasına neden olan durumları ve ataerkil sistemin baskıları sonucu kadınlara biçilen rolleri ve bu rollerin olumsuz yansımalarını somut örneklerle açıklamıştır. Bu çalışmada kitaptan örneklere yer vermekle beraber Woolf’un, feminizme ve toplumsal cinsiyet eşitliğine bakışı ve hayatı incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Virginia Woolf, Toplumsal Cinsiyet, Feminizm, Kendine Ait Bir Oda

GİRİŞ

Virginia Woolf, kitabında kullandığı edebi biçim nedeniyle eseri, edebiyat dünyasında feminist bir makale olarak anılmaktadır. Kitabın ilk yayınlandığı tarih 1929 olmakla beraber o tarihe kadar gelen olaylar silsilesinden etkilenecek birçok örnekle karşımıza çıkmaktadır. Geçmişten o güne kadar olan olayların değerlendirmesi yapılarak oluşturulan eserde kadınların belirli bir izin kağıdı olmadan kütüphanelere alınmadığı, tiyatro oyuncusu olmak isteyen kadının sirkte cambazlık yapan köpekler gibi görüldüğü ve aşağılandığı, fakir veya soylu demeden bütün erkeklerin kadınları malları gibi sahiplendiği, rahatça şiddete maruz bırakabildiği dönemleri bütün gerçekliği ile gözler önüne sermiştir. ⁽¹⁾

Woolf, “Kadınlar ve Kurmaca” üzerine kendisinden istenen konuşma için nehir kıyısında düşünürken kadının yazabilmesi için yoksul olmaması, maddi sıkıntı çekmemesi ve kendine ait bir odasının olması görüşünü ele alma kararını vermiştir⁽²⁾. “Bu karara varma aşamalarını sunacağını, dudaklarından yalanlar döküleceğini, ama bunların arasına karışmış gerçekler olabileceğini, bu gerçekleri çıkarıp, saklanmaya değer yanlarına karar vermelerini ya da saklanmaya değer bir yan yoksa çöp sepetine atıp, unutmalarını söyler.”⁽³⁾

Kadınların edebiyat dünyasında geri planda kalmalarının ve içlerinden bir Shakespeare çıkmadığının eleştirisini yapan yazar, Eserin yazıldığı tarihlerde, kadınların kütüphanelere tavsiye mektubu olmadan alınmadığından yakınır. Erkeklerin bir gelire sahip olduklarını, kendi büyük annelerinin ve kadınların servet sahibi olamadıklarını, kadınların gelirleri olduğunda bile kullanırken ataerkil düzenin baskılarına maruz kaldıklarını değinir. Eğer gerçekten kadınlar servetlerini özgürce kullansalardı, konuşuyor olacakları konuların; arkeoloji, botanik, matematik, antropoloji, fizik ya da coğrafya olacağını eserinde dile getirmektedir⁽⁴⁾

Yazarın bu çalışması kadınların yazın oluşturmalarının önündeki tahakkümleri anlatmakla kalmamaktadır. Yüzyıllardır ataerkil toplumda ezilen, birçok haktan mahrum bırakılan ve muhtaç bir hale getiren kadını anlatmaktadır. Günümüzde de güncel olma özelliğini koruyor, çünkü kitabın yazımından yaklaşık bir asır geçmesine rağmen çoğu kadının aynı baskıları görmesi kitabın incelenmesi ve tespitlerin gün yüzüne çıkarılması yönünde evrenselliğini korumaktadır.

Ülkemizde ve dünyanın pek çok yerinde kadınlar hâlâ eserde anlatılan şeyleri yaşamaktadırlar. Kadınların dört duvar arasına kapatılarak adeta hapis hayatı yaşaması, sadece

ev işleri ve çocuklarıyla ilgilenmesini, kendi iç dünyalarını geliştiren başka metalarla uğraşmaması için tahakküm altına alınmışlardır. Çoğu kadın, ataerkil düzenin dikte ettiği bedensel ve zihinsel yönden erkeklerden aşağı ve korunmaya muhtaç olduğunu kabullenmektedirler.

Kadının kendisine ait bir odayı sahiplenebilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında haklarını kazanabilmesi için yüzyıllardır sürdürdüğü mücadeleye devam etmesi, kazanımlarını koruması, bilinçlenmesi, okuması, çalışması gerekmektedir. “Kendilerini toplumun dışına atan her uygulamaya özgürlükmüş gibi sunulan kişiliğini aşağılayan koruma adı altında sunulan esarete karşı çıkıp toplumda erkeğin yanında var olma mücadelesinin içinde olmalıdır.”⁽⁵⁾

Yazar kitabı bitirirken hem cinslerine hala bilgisiz olduklarını söyler ve bu kitabı hayatının bir evresinde okuyan kadınlara seslendiği gibi, şu an da okuması imkansız olan ya da imkanı olmayan; çocuklarını yatıran, ataerkil düzene sesini çıkarmayan kadınlara da seslenir:

“Kendine ait bir oda sahibi olan ya da kazanan bütün kadınlara ve insanların yargılamaları, aşağılamalarına karşın kendine ait odası olmasa da gizlice yazmaya, sesini duyurmaya çalışan bütün kadınlara eserini ithaf etmektedir.”

a. VİRGİNİA WOOLF

Virginia Woolf, 25 Ocak 1882'de Londra'da doğmuştur. Kadınların okula gönderilmediği Victoria çağında erkek kardeşleri gibi okuyamamıştır ve eğitimini babasının kütüphanesindeki kitaplarla tamamlamak zorunda kalmıştır. On üç yaşındayken annesinin ani vefatı onu derinden sarsmıştır. Bir süre sonra babasını da kaybeden Woolf, kendisine kalan miras sayesinde refah seviyesi yükselmiş ve yeni arayışlara girişmiştir. Edebî çevrelerde sivri diliyle ön plana çıkan feminist yazar bir yayınevi kurarak en büyük destekçisi olan Leonard Woolf ile hayatını birleştirmiştir. "Bilinç Akımı" (Tekin, 2002: 269-275) tekniğini adım adım geliştirdiği romanları geliştirmiştir. Kendine Ait Bir Oda ve Dalgalar gibi kurmaca kalıplarını aşan eserleri onun ne denli önemli bir yazar olduğunun kanıtı niteliğindedir. (Durukoğlu, Erol, 2018:136)

Delilik ve dahilik arasındaki ince çizgide gidip gelen Woolf, son yazdığı romanın taslaklarından memnun kalmadığı ve kendisini oldukça yetersiz hissettiği için ardında veda mektubu bırakıp ceplerini taşlarla doldurarak kendini Ouse Nehri'nin hırçın sularına bırakarak

28 Mart 1941’de yaşamına son vermiştir (Woolf, 1929:4). “Woolf’u mutsuz eden pek çok yaşanmışlığı vardı. Bunların öne çıkanları, erkek egemen bir dünyanın kadını tahakkümleri ile bir kadının hayata ve özellikle sanata tutunmasının önündeki en görünür nedendi. İntiharı seçişi bile aslında yazarın, kendine ait bir odası dahi olmayan kadınların son isyanı ve manifestosu olma niteliği taşımaktadır.” (Durukoğlu, Erol, 2018:137)

b. VİRGİNİA WOOLF'UN FEMİNİZMİ

Kadınların ilk feminizm hareketini Lilith-Havva ve Âdem kıssasına kadar indirgemek mümkündür. Yahudi inanişına göre, yaratılan ilk kadın Havva anamız olmayıp, Lilith adındaki bir başka kadındır. Hz. Adem’in birinci karısı olan Lilith, kocası gibi çamurdan yaratılmıştır: “Aynı çamurdan gelmiş olmanın verdiği cesaretle bu kadın, kocasıyla musavat (eşitlik) iddia ettiği için geçinememiş ve Hz. Adem kendisine daha kıvrak ve uysal bir kadın vermesini Allah’tan dilemiş. İşte bundan sonradır ki feminist, isyankar ve geçimsiz Lilith, buhar olup ebediyete intikal eder ve yerine, her türlü köken birliği iddialarının kökünden kazınması için Havva anamız, Hz. Adem’in ege (kaburga) kemiğinden yaratılır.” (Safa, 1978: 86).⁽⁶⁾

Lilith ya da Havva olma arasında bir karar vermeye itilen kadınlar için feminizmin çıkış noktası burasıdır. Dünyada hiçbir değer, düşünce ve ruh kaybolmaz. Lilith’in, buhar olup sonsuzluğa karışan ruhu, düşünceleri ve bedeni, yüzyılları aşarak tekrar vücut bulmuş, bazı kadınların aldıkları nefes, soludukları hava yoluyla benliklerine karışmıştır (Durukoğlu, Erol, 2018:137). Böylece birbirleri ile iki zıt karakter, kadının temsil ettiği değerler ve düşünceler içinde kadınların sahiplendiği bir ekol ortaya çıkarmıştır. Toplumun ilk çağlardan kendi yaşadığı döneme kadar kadına uygun gördüğü profile itiraz eden Virginia Woolf’ un feminizminin; babasının otoriter yapısından, ağabeyinin cinsel şiddetinden ve kendi lezbiyen eğilimlerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu bir yanılgıdır. Feminist kadınların sadece yüzde beşi lezbiyen sayılabilir. Babası tek düze karakterinin ağırlığıyla kızına baskı yapmasaydı, ağabeyi normal davransaydı, kendisi de kadınlardan hoşlanmasaydı Virginia Woolf 1920’li yıllarda gene de feminizmi savunması beklenirdi. Bunun ilk nedeni 18 yaşındayken kadınlarla erkekler arasındaki eğitim eşitsizliğiydi (Urgan, 1997: 44).

c. VİRGİNİA WOOLF'UN TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNE BAKIŞI

“Neden cinsiyetlerden biri böylesine yoksul, öbürü ise varlıklıydı? Sanat yapıtlarının ortaya çıkmasında gerekli koşullar nelerdi?” diye sorar, yanıtlarını kütüphanelerde kitaplardan araştırarak bulmaya çalışır ancak daha da çok kafası karışır çünkü kadınlar üzerine bir yılda yazılmış o kadar çok kitap vardır ki. Erkekler tarafından yazılan tüm kitaplarda aradığı yanıtları bulamaz. Karşılaştığı bilgilerden bazıları: İngiliz şairi Alexsandr Pope’nin düşüncesi“ Çoğu kadın kişilikten yoksundur.”, kadınlar eğitilebilir mi eğitilemez mi, ruhları var mı yok mu, Napolyon eğitilemeyeceklerini söylüyordu, Goethe kadınlara hayrandı, Mussolini nefret ediyordu vb. Onu en çok öfkeliendiren anıtsal yapıtı Dişil Cinsin Ussal, Tinsel ve Bedensel Zayıflığı’nı yazmakta olan Profesör X’in kadınların, ussal, tinsel ve bedensel zayıflığını belirten görüşüydü. Ona göre profesör kadınlara öfke duyuyordu, kitap gerçeğin sadeliğinde değil, duyguların kurmacalığında yazılmıştı. Kadınlara duyulan öfkenin nedenlerini anlamaya çalışır.⁽⁷⁾

Elizabeth döneminden başlayarak kadınların içinde bulundukları koşullardan bahseder. Evli kocanın kadını dövmesi yasal görünmekteydi. Yüksek sınıflarda olduğu gibi aşağı tabakalarda bu utanç duyulmadan uygulanırdı. Evlilikler çocuk yaşta planlanır karşı çıkan kız çocuğu dövülürdü ve bu toplumun tepkisini çekmezdi. Gerçek hayatta yaşanan tam da bu iken erkeklerin kurmaca eserlerinde ise kadının erkekle eşit konumda olduğu önemli kişiliklere sahip olduğu görülüyordu. Bir kadının Shakespear’ın döneminde yaaşamış ve onun gibi yaratıcı yazma yeteneğine sahip olsa bile o koşullarda yazar olamayacağını kurguladığı hikâyeyle bu düşüncesini desteklemektedir.⁽⁸⁾

Yazarın ilginç bir benzemesi de kadınların erkeklerin gerçek güçlerinin iki katını gösteren bir ayna görevi görmeleridir. Yani erkeğe o gücü kazandıran gerçek güç kadındır. Erkek kadına baktıkça kendi gücünü görür⁽⁹⁾. Bu, “Her başarılı erkeğin arkasında bir kadın vardır.” sözünün başka bir versiyonudur. Bu durumu kadınların erkekler için gerekliliği ile açıklayan yazar, erkeklerin kadınların eleştirisi karşısında duydukları korkuyu “Çünkü kadın gerçeği söylemeye başlarsa erkeğin aynadaki görüntüsü küçülmeye başlar, yaşam karşısındaki uyumluluğu yok olur.”⁽¹⁰⁾ diye açıklar. Yazar, ayna imgesiyle aslında asıl gücün kadında olduğunu da dolaylı olarak vurgular: Aynadaki görüntü son derece önemlidir; çünkü canlılığı pekiştirir, sinir sistemini harekete geçirir. Bunu elinden aldığımızda, erkek kokaini elinden alınan bir uyuşturucu bağımlısı gibi ölüp gidebilir.”⁽¹¹⁾.

19. yüzyılda yazılmış kitapları inceler. Charlotte Brontë’nin yazdıklarında kadının uzak şehirlere gidip farklı insanları tanıma, gezme, gözlemleme deneyimlerinden yoksun oluşunun serzenişlerini duyumsar. Bu yüzden yazarlık dehasını eksiksiz ve bütünüyle dile

getiremeyeceğini anlar. O dönemde yazılanlar evlerinin oturma odasında, birkaç desteden fazla kâğıt alamayacak denli yoksul kadınlar tarafından yazılmıştır.⁽¹²⁾

V. Woolf kadın yazarların biçimleri, ölçütleri, yazarların kendi cinsiyetlerinin yazındaki etkisi üzerinde duruyor özellikle kadınların kendilerine özgü yazabilmelerinin önemini vurgulamaktadır. Yazılarında dürüst olmalarını ne yazacakları konusunda sınırlamalar getiren ataerkil düzenin eleştirilerlerine karşı çıkmalarını istemektedir. Örnek olarak Jane Austen ve Emily Brontë'yi gösterir. "Bu, onların övünülecek başarılarından biri, belki de en kusursuz olanıdır. Erkekler gibi değil kadınlar gibi yazmışlardır." Yalnız bu söylemden kadınların sadece kadın, erkeklerin de aynı şekilde sadece erkek olarak yazmaları sonucu çıkarılmamalı. Yazar bu konuda her iki cinse de aklın hem eril hem de kadın tarafıyla eşit olarak yazmalarını öğütlüyor. Tolstoy, Shakespear, Proust'u örnek gösteriyor.⁽¹²⁾

Son bölümde ise kişinin olduğu gibi görünmesini, kendileri ve iyi bir dünya için durmadan yazmalarını kadınlara söyler.⁽¹³⁾

SONUÇ

Woolf, Kendine Ait Bir Oda'da şarkının, sözün, resmin ve bütününde sanatın başlayacağı bu yeri tarif ederken: "Odaya gireriz... Odalar birbirinden öyle farklıdır ki; sakın olabilirler ya da gürültülü... Yıkanmış çamaşırlar asılı olabilir; ya da opal kumaşlar ve ipekler canlandırır içlerini... Kadınlığın bu aşırı karmaşık gücünün insanın suratına çarpması için herhangi bir sokaktaki herhangi bir odaya girmek yeterlidir."⁽¹⁴⁾ demiştir. Woolf'un kazanmak için savaşını verdiği oda böyle bir oda olsa gerek, Kadının her anlamda özgür olduğu, eril unsurlara boyun eğmediği, istediği gibi sanatını icra edebildiği, istediği gibi giyinip istediği gibi yaşadığı...

Öyle pozitif ayrımcılık beklediğini de düşünmemekteyim. Onun için cinslerin eşit haklara sahip olması yeterliydi. Nitekim eserinde de kullandığı dil itibarıyla yalnızca bunu istiyordu: Eşitlik.

Kadınlar üzerine yazılan kitapların kadınlar tarafından yazılması taraftarıydı. Hatta kitabında ilk ulaştığı sonuç, kadının, kadın olmamanın dışında hiçbir belirgin özellikleri olmayan erkekleri de ilgilendirdiği gerçeğidir.⁽¹⁵⁾ Kütüphanede bütün erkeklerin kadınlarla

çok ilgilendiğini, kadınlar üzerine yazılan sayısız eser olduğunu görünce şaşırır fakat kadınların erkekler üzerine kitap yazmadıkları gerçeğini de içi rahatlayarak kabul eder. “Neden kadınlar erkekler için, erkeklerin kadınlar için olduğundan daha ilginçti? “ ve “Kadınlar neden yoksuldu?”⁽¹⁶⁾

Kadınların yoksul olmalarına da karşı çıkmıştır. Yazar, biraz para, özgür düşünce ortamı ve bir de oda istemiştir. Woolf’un gözden kaçırdığı ya da aslında hiç de gözden kaçırmadığını hayatına koyduğu son noktayla işaret ettiği şey, odanın kapısının hep az da olsa açık kalma hali olmaktadır. O aralık, her ne olursa olsun öylece durmaktadır. Kapının yarığından içeri aile, koca, çocuk evinin tüm sesleri, iç sesleri, kırgınlıkları ve parçalanma ihtimali sızar (Parla, 2004:185). Kadın odada, o kendine ait odada bir türlü yalnız kalamamaktadır. Yalnız kaldığını sandığı anda çarptığı kendisidir; gördüğü rüya olabilir, daha çok bir sanrı ya da karabasan: “Tarihleri, bu dar mekânlarda kadınların karşısına, gündüz sanrı, gece karabasan olarak çıkar.”⁽¹⁷⁾

Sonuç olarak, doksan yıl önce meydana geldiği gibi dün gece de eril unsurların kadına bakışı aynı olmuştur. Aşağılayıcı, ezici, üstünlük kurma çabası içerisinde bir bakış eril güruhun gözlerinden gitmemiştir. Gerçek hayatta yaşananlara birebir benzeyen, aynı olaylar olmasa da kadınlara aynı duyguları yaşatan yine erkekler olmuştur. Sosyal yaşamdan, iş yaşamına, sözel şiddetten fiziksel şiddete varıncaya kadar her türlü zorbalığa maruz kalan kadın, bir gün bütün insanlığın ayıbı olan saf cehalet ürünü bu taşın altına ellerini koyacaklar ve Woolf’un kendine ait bir odası olmuş olacaktır.

Notlar

- (1) <http://1000kitap.com/gonderi/50297282> (Erişim Tarihi: 11.02.2021).
- (2) <http://1000kitap.com/gonderi/23994156> (Erişim Tarihi: 11.02.2021).
- (3) <https://www.neokur.com/kitap/77369/kendine-ait-bir-oda> (Erişim Tarihi: 11.02.2021).
- (4) Virginia Woolf, Kendine Ait Bir Oda (İstanbul: Kırmızı Kedi, 2012) s. 57.

- (5) A.g.e., s. 122-123.
- (6) A. Ünal , "Yahudi Geleneğinde Kadının Yaratılışı ve Lilit Efsanesi", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)*, c. 17, sayı. 2, ss. 103-115, Ara. 2017
- (7) A.g.e., s. 94-95.
- (8) A.g.e., s. 189.
- (9) A.g.e., s. 31.
- (10) A.g.e., s. 33.
- (11) A.g.e., s. 89.
- (12) A.g.e., s. 39.
- (13) A.g.e., s. 41.
- (14) A.g.e., s. 43.
- (15) A.g.e., s. 78.
- (16) A.g.e., s. 87.
- (17) A.g.e., s. 22.

Kaynakça

- [1] Güriz, A.(1997). Feminizm Postmodernizm ve Hukuk. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No:521, Ankara.
- [2] Woolf, Virginia (2010). Kendine Ait Bir Oda. Çevr. Suğra Öncü. İletişim Yayınları, İstanbul.
- [3] Parla, Jale. "Tarihçem Kâbusumdur! Kadın Romancılar da Rüya, Kâbus, Oda, Yazı." Kadınlar Dile Düşünce: Edebiyat ve Toplumsal Cinsiyet içinde, der. Sibel İrzık ve Jale Parla, ss. 179-200. İstanbul: İletişim, 2004.
- [4] Meral Akbaş, (2014), Kendine Ait (Mi?) Oda, İstanbul.
- [5] Durukoğlu, S , Erol, İ . (2018). KADININ KURMACA EDEBİYATTA İKİNCİL STATÜDE KALMASI ÜZERİNE BİR DENEME (VİRGİNİA WOOLF – KENDİNE AİT BİR ODA ESERİ ÖRNEĞİ) . AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi , 6 (15) , 135-144 . DOI: 10.31126/akrajournal.412633